

ČESKÝ
HELSINSKÝ
VÝBOR

RESPEKT
K PŘIROZENÝM
PRÁVŮM ČLOVĚKA

Zpráva Českého helsinského výboru
o stavu lidských práv v České
republice v letech 2014 a 2015

ÚVOD

Konstatujeme s uspokojením, že stát věnuje ve sledovaném období více pozornosti dodržování občanských svobod a lidských práv. Tato oblast byla v současné vládě garantována zkušeným odborníkem Jiřím Dienstbierem v pozici ministra. Jednotlivé složky státu však někdy poruší některá práva stanovená mezinárodními závazky a Listinou základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku. I v tomto období je na co poukázat.

Letošní zpráva postihující období dvou předchozích let obsahuje tři samostatné články věnované vybraným aktuálním tématům z oblasti lidských práv.

V prvním článku se Táňa Fischerová, předsedkyně ČHV zabývá právy osob se zdravotním postižením.

V další kapitole zprávy člen předsednictva ČHV František Kostlán zaměřuje pozornost na sociální situaci Romů, na anticiganistické projevy a na jednostranné informování v médiích. Stát zde neplní povinnost hájit lidskou důstojnost všech občanů, nevyužívá Trestního zákoníku a nepostihuje rasistické jednání ani v případě, že dosáhne intenzity trestného činu. Stát by měl informovat o soužití Romů a většinové společnosti a vyrovnávat jednostranné popisování situace v nezávislých médiích.

Třetí samostatná kapitola zprávy se věnuje svobodě vyznání a smýšlení. Její autor, člen předsednictva ČHV Ivan Štampach se věnuje zejména dvěma kauzám. V jednom případě jde o možné porušení svobody vyznání muslimů ze strany státních orgánů a ve druhém o svobodu smýšlení duchovního jedné z registrovaných církví.

Poslední kapitola zprávy shrnuje případy aktuálních porušení lidských práv, k nimž ČHV vydal ve sledovaném období samostatná stanoviska, nebo na ně bylo reagováno v tiskových zprávách a v mediálních vystoupeních členů a pracovníků ČHV.

Táňa Fischerová

PRÁVA OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

Lidé se zdravotním postižením, přes některé změny k lepšímu v poslední době, stále narážejí na mnoho zásadních problémů, které jsou pro jejich život a postavení ve společnosti devastující.

Některé problémy jsou společné pro všechny, jiné se týkají specifických skupin s nějakým konkrétním onemocněním. Zásadní problém spočívá v hodnocení jednotlivých stupňů postižení, které nastavil ministr bývalé vlády Drábek, které však bohužel zůstává dodnes stále nezměněné. Stávající systém hodnocení a snížení příspěvků na péči jednotlivým lidem je ohrožuje, protože výše příspěvku jim nestačí na úhradu služeb, které jim zaručí důstojný život a zdraví. Systém nezohledňuje jednotlivé případy, kdy se lidé liší v možnosti samostatně existovat, ale plošně všem snižuje jejich finanční možnosti. Dalším problémem je nedostatek posudkových lékařů, který tyto potíže znásobuje a činí situaci neřešitelnou. Ministerstvo zdravotnictví zatím k nápravě nepřistoupilo.

U některých výše zmíněných bolavých problémů má konečně dojít letos k nápravě. Například má být valorizován příspěvek na péči, takže se trochulepší situace těch, kterých se to týká.

Dlouhodobým problémem zůstává zaměstnávání lidí se zdravotním postižením. Mnoho firem, včetně státních, raději zaplatí za nenaplněné kvóty, než by přijali někoho s postižením. Na této nerovnosti se však pracuje a lze doufat, že se jejich situace v dohledné době změní.

Zcela neutěšená je pak situace některých konkrétních skupin dětí a lidí například u lidí s duševními nemocemi nebo s autismem, kde schází citlivý přístup a porozumění této nemoci a potřebám rodičů a jejich dětí, kteří situaci nezvládají. Často se jedná o nekvalifikované posuzování této nemoci ze strany úřadů i škol, což vede k tragickým a neřešitelným situacím.

Takto by se daly jmenovat další skupiny, které mají specifické potřeby. Jde například o lidi s Parkinsonovou nemocí, kde není pochopení pro jejich potíže a potřeby, takže často nemají potřebné pomůcky, které jsou pro jejich život nezbytné.

Takových skupin je víc, potýkají se s nepřízní osudu, jak umění a většinou nejsou chápáni jak společností, tak příslušnými orgány pomoci. Zápas o jejich důstojnost je tedy dlouhodobý. Lze přivítat drobné kroky, které jsou v současnosti činěny. K cíli je však stále daleko.

František Kostlán

DODRŽOVÁNÍ PRÁV ROMŮ V LETECH 2014 A 2015

1. Úvod: Zhoršování společenské atmosféry v Evropě i v ČR

Evropský trend nesnášenlivosti

Jak potvrdily i volby do Evropského parlamentu i národních parlamentů v letech 2014 a 2015, posilování pravicového extremismu a populismu není náhodné. Je součástí trendu, který můžeme pozorovat v celé Evropě již asi deset let. Probíhá odklon od humanistických idejí a sílí tažení namířené proti Romům a migrantům, které je svou podobou v rozporu s lidskými právy a často má i násilný charakter. Postupně nabývají na síle nesnášenlivost, agresivita a upřednostňování primitivních receptů na řešení složitých jevů, k nimž vzájemné soužití nepochybně patří.

Příčiny trendu

Jak jsme již několikrát upozorňovali, příčin takového stavu je více. Přelom doby („paradigma“), jakou prožíváme, sebou vždy nesla nejistotu z budoucího, měnil se žebříček hodnot i pohled na význam či smysl morálky, měnily se mezilidské vztahy. To vše je vyvoláno či umocněno projevy globalizace, které často nejsou přijímány vstřícně.

K bezprostředním příčinám patří rasismus - anticiganismus a islamofobie - a v roce 2014 i zhoršená ekonomicko-sociální situace lidí a perspektiva do budoucna. A také zažitá vzorce jejich uvažování a chování, tedy stereotypy a předsudky, které se prostřednictvím internetu čím dál více stávají součástí kolektivního vědomí. Z našich zkušeností plyne, že příčinou stoupající nenávisti k romské menšině není chování a způsob života Romů, ale latentní rasismus, který se sílí frustrací lidí vyplouvá na povrch. Svědčí o tom i fakt, že k protiromským demonstracím pořádaných extremisty se přidávali ve větším počtu i běžní lidé, kterým rasistická hesla a násilný charakter pochodů postupně přestávaly vadit. Problémy v soužití existují dlouhodobě, avšak vadit v takové míře začaly až v posledních letech.

Naše závěry potvrzuje i chování lidí při protimuslimských a protiuprchlických demonstracích i projevech na internetu v roce 2015.

2. Situace lidí v ghettech

Romové v rukou mafie

Chudí lidé žijící v sociálně vyloučených lokalitách nejsou svobodní - žijí v područí mafiánů a podnikatelů s chudobou, kteří jsou leckdy spřáhnuti s některými místními politiky, úředníky či policisty a strážníky. Dá se bez nadsázky říci, že ti, kteří ovládají život v ghettech, bohatnou z těch nejchudších. A to je hlavní příčina toho, proč se přes veškeré úsilí a vynaložené prostředky integrace chudých Romů z ghatt nedaří (ostatní Romové žijí víceméně integrovaně.)

Vítáme některé kroky české vlády, například snahu o snížení doplatků za bydlení, které slouží obchodníkům s chudobou. Obáváme se však, že bez zákona o sociálním bydlení a oddlužení rodin se integrace lidí z ghatt povede jen stěží.

Oddlužení

Z dlouhodobého stavu sociálně vyloučených lokalit plyne, že Romové musejí jako první věc vedoucí k integraci získat sebedůvěru a „zvednout hlavy“. A k tomu vede cesta jen přes jejich „osvobození“. Začít se musí u vymaňování lidí z vlivu mafiánů: u převedení jejich dluhů na stát s tím, že stát je může vymáhat lidštěji než lichváři, u dostupného a důstojného sociálního bydlení s obvyklou výší nájemného, u vyšší možnosti sehnat práci, a především u postupného utváření alespoň minimální důvěry mezi Romy a místními lidmi, úředníky, politiky a policisty. Tomu by mohlo napomoci zřízení místních komunitních center.

Naše vývody nám potvrdilo více přímých svědků. Nemůžeme však být konkrétní, protože žádný z nich není ochotný svědčit veřejně, natož vypovídat na policii či před soudem. Těch několik z nich, kteří se o něco takového pokusili, buď sami skončili ve vězení, nebo v nemocnici - nebo museli z důvodných obav o svůj život či zdraví utéct.

Některé sociálně vyloučené lokality mafie (zatím) neovládla, buď proto, že tam dobře funguje město a občanská sdružení. Nebo jí to nestálo za to, protože zde žije málo lidí. Anebo z toho důvodu, že místní komunita má své vůdčí osobnosti s přirozenou autoritou, které s mafií nechtějí spolupracovat. Naše tvrzení opíráme o svědectví lidí

z měst, především z Ostravy, Havířova, Orlové, Ústí nad Labem, Varnsdorfu, Duchcova, Litvínova atd.

3. Politici - manipulace veřejnosti

Na dlouhodobém zhoršování společenské atmosféry se podílejí mnozí politici, nejen ti extremističtí a populističtí - sbírají populistickými a nenávisnými hesly politické body.

Část politického establishmentu manipuluje s informacemi: kvůli odvedení pozornosti vydává informace nepodstatné za důležité a uměle vytváří náhradní problémy či přehání společenský význam problémů stávajících. Tato manipulace veřejnosti vyvolává nenávist vůči Romům, což velmi dobře zastírá skutečné problémy, které naše společnost má. Politici vydávají za problém romskou menšinu jako celek, přestože se stížnosti (oprávněné, či nikoli) týkají jen malé části z těch lidí, kteří žijí v sociálně vyloučených lokalitách.

Projevy toho, čemu se říká „kultura chudoby“, které život v ghettech ovládají a které jsou příčinou neblahého stavu, přitom nikdo nezkoumá, politiky to až na výjimky nezajímá. Namísto toho média zhusta informují o následcích, které mají: drobná kriminalita, dlouhodobá nezaměstnanost a nízká vzdělanost (a s tím spojená ztráta sociálních návyků), méně dobré sousedské vztahy apod.

Prakticky totéž můžeme sledovat v přístupu politiků k uprchlíkům.

Extremismus

Kdyby rasisté „neměli Romy a uprchlíky“, byli by dnes vnitřními nepřáteli, mnohem silněji než dosud, Židé či lidé ze sexuálních menšin, političtí protivníci nebo kdokoli další s odlišným pohledem na svět. Extremistům nejde o zlepšení života lidí a o řešení problémů, ale o to, dostat se k moci.

A jak s touto mocí poté nakládají, jsme mohli sledovat na chování německých nacistů před druhou světovou válkou i během ní, či koncem 40. let a v padesátých letech během stalinistického období u nás.

4. Média a nová média - protiromská tendenčnost a metody

Převažující xenofobní a rasistické zprávy médií v letech 2014 a 2015 se týkaly muslimů a uprchlické tematiky, především v souvislosti s příchodem lidí ohrožených válečnými konflikty, totalitními režimy či chudobou a jejími následky na území Evropské unie (schengenského prostoru). I přesto v obou letech česká média i nadále negativně ovlivňovala veřejné mínění ve vztahu k Romům. Nejčastěji těmito způsoby:

- Zveřejní zcela vymyšlenou zprávu o Romech.
- Zveřejní prohlášení veřejně činné osoby, nejčastěji politika, který na Romy verbálně útočí. Romům a pracovníkům nevládních organizací přitom nijak neumožní reagovat na toto prohlášení.
- Média leckdy informují o konkrétním dění jednostranně (například o střetech mezi lidmi z většinové a menšinové části společnosti): vydávají tvrzení někoho z většiny za pravdu, přičemž druhé straně, romské, slovo nedají.
- Novináři často paušalizují, nejčastěji v případě spáchání trestného činu jedincem hovoří o romské menšině jako celku – nebo dávají pod články na internetu velký prostor pro podobná vyjádření.
- Většina médií průběžně informuje o kriminalitě páchané Romy, přičemž uvádějí jejich etnickou příslušnost, přestože ta nemá s konáním zúčastněných nic společného. U kriminality páchané příslušníky většinového obyvatelstva etnicitu neuvádějí.
- Používají ve vztahu k Romům výrazy, které se běžně užívají pejorativně, například: „nedotknutelný“, „nepřízřivobivý“, „cikán“. A to většinou v souvislosti s negativním děním.

Média tak vytvářejí vlastní realitu. Měla by informovat objektivně a zajišťovat názorovou pluralitu, zprostředkovávat pohled odborníků a umožnit polemiku a diskusi. Dnešní média však mají k tomuto ideálu daleko. Současný stav je zapříčiněn více

důvody: ekonomický propad, postupující konkurence internetu a jeho produktů (blogy, sociální sítě), tlak na rychlost a množství novinářské práce, pokles prestiže novinářské práce, vulgarizace, někdy však i populismus či rasismus některých novinářů nebo redakcí...

Živná půda pro konflikty

Pokud média svou roli neplní správně, připravují živnou půdu pro vznik sociálních či mezietnických konfliktů. Zavádějící, neúplné či dokonce lživé zprávy vytržené z kontextu mají na svědomí eskalaci napětí ve společnosti. Upřednostňování kriminálních zpráv o Romech před referováním v pozitivních souvislostech vzbuzuje negativní emoce, navozuje pocity ohrožení, šíří paniku a vhání běžné občany do řad populistů a extremistů.

Romské tématiky se tyto záporné jevy týkají v první řadě, neboť Romové jsou se stoupající frustrací ve společnosti i nadále chápáni jako vnitřní nepřátelé, kteří mohou za vzrůstající existenční obtíže lidí.

Hlídací psi v důchodu

Můžeme konstatovat, že klasická i internetová média přestala postupně plnit svou společenskou roli, kterou dříve opisoval bonmot, že „novináři jsou hlídacími psy demokracie“. Patrné je to zvláště v posledních pěti až deseti letech. Vydavatelé i redakce dbají spíše na co nejvyšší zisk (sledovanost, četnost), fungování demokratického právního státu a stabilita založená na společenské soudržnosti jsou pro ně druhořadé. A to i za cenu, že přímo napomáhají ke zhoršování společenské atmosféry neetickým a neobjektivním zpravodajstvím.

Výjimkou jsou některá ne-mainstreamová média, například Romea.cz, Deník referendum.cz či Alarm, i některá média středního proudu, například časopis Respekt či server iHned.cz (Hospodářské noviny), která se svému poslání nezpronevřují.

Doporučení

Nechceme, aby sdělovací prostředky působily jen jako zprostředkovatelé negativních emocí či jejich podněcovatelé. Přicházíme proto s následujícím doporučením (která se týkají i způsobu informování i „uprchlické krizi“):

Obecně vzato je lepší o dění informovat, nežli mlčet. Samospráva, státní správa i média by se však měly snažit o objektivitu a pokrytí celé tematické šíře, včetně pozitivních příkladů a individuálních příběhů – média zatím romskou a uprchlickou tematiku spíše odlidšťují. Pokud se tak neděje, jde o vyjadřování jednostranného názoru, respektive o informování tendenční. A to zhoršuje společenskou atmosféru a přidělavá státu, městům a obcím starosti navíc, v podobě zvýšeného protestování proti sociálně slabým lidem.

Informovat by se na prvním místě mělo o příčinách stavu:

- Chování naprosté většiny sociálně vyloučených lidí je důsledkem tzv. kultury chudoby, kterou se nikdo nezabývá.
- Upozorňovat na pozitivní příklady, aktivity - pozitivní dopad pro všechny obyvatele - příběhy, atraktivní pro čtenáře.
- Reagovat rychle na krizové situace - spolupráce jednotlivých důležitých hráčů (policie, samospráva, občanská společnost, veřejnost) - vyvrácení fám.
- Nerozlišovat na MY a ONI (Romové a Češi, minorita a majority) - nepolarizovat situaci.
- Nepaušalizovat činy jednotlivců na všechny Romy.

Ivan O. Štampach

SVOBODA VYZNÁNÍ A SMÝŠLENÍ

Stát po Listopadu 1989 respektuje svobodu vyznání a smýšlení garantovanou v § 15 a § 16 Listiny základních práv a svobod (č. 2/1993 Sb.). V minulosti Český helsinský výbor poukazoval na nerovnoprávnost křesťanských církví a jiných náboženských společností v Zákoně o církvích č. 3/2002 Sb. (v novelizovaném znění) z hlediska registrace a přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv, která doposud trvá.

V jednotlivých případech se v přístupu státních orgánů pravděpodobně projevuje vliv nálad veřejnosti a může docházet k jednotlivým výjimečným porušením tohoto práva. Může to tak být i v případě zásahu proti Ústřední muslimských obcí v roce 2014.

1. Černý pátek 2014 a jeho pokračování

Podle svědectví přítomných dne 25. dubna. 2014 proběhly tři zásahy jednotek České policie. Jednak v domácnosti Vladimíra Sáňky a jednak ve dvou modlitebnách v Praze. U V. Sáňky byla provedena domovní prohlídka a odebrány rodinné finance, počítače, externí úložiště a CD, knihy a další osobní věci. Jmenovaný byl zadržen a v poutech převezen k výslechům. Jednu noc strávil v cele předběžného zadržení.

Stejný den došlo k zásahu ozbrojených komand v islámských modlitebnách v době bohoslužby (modlitby a kázání). Policisté vnikli do modliteben, přítomní museli zůstat bez pohnutí na zemi, údajně pod pohrůžkou zabití. Takto byli drženi několik hodin a postupně prohledáváni. Asi 20 z nich bylo zadrženo a posléze propuštěno. Muslimským organizacím, které na adresách mešit působí, byly zabaveny finanční hotovosti, počítače, dokumentace, knihy a další věci potřebné pro jejich činnost. V modlitebně v centru Prahy policejní komando zasahovalo nepřetržitě více než 20 hodin.

Jako důvod zásahu bylo uváděno vydání českého překladu knihy *Základy tauhídu* od Abu Ameenaha Bilala Philipse s odůvodněním, že kniha šířící rasismus, xenofobii, antisemitismus a nenávisť k tak zvaným méněcenným rasám. Podobné tvrzení bylo

prezentováno v médiích s odvoláním na policejní zdroje. Kniha je běžně v různých překladech prodávána a distribuována v demokratických zemích. Její text ani vzdáleně nepotvrzuje tato obvinění. Je nábožensky konzervativní a polemická a odmítavá k neislámské vládní moci. Nic z toho však zjevně nenaplnuje skutkovou podstatu přečinu jako je Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka podle § 403 Trestního zákoníku (č. 40/2009 Sb.), ze kterého byl V. Sáška obviněn. Podobně polemické knihy někdy vydávají jiné náboženské subjekty, aniž by to vyvolávalo zájem orgánů činných v trestním řízení.

Zásah v modlitebnách se jeví jako neadekvátně silový a chování k účastníkům bohoslužeb jako ponižující. Přípravné řízení u Vladimíra Sášky bylo podle dostupných informací ukončeno, trestní stíhání trvá a je nyní v rukou státního zastupitelství a případně soudu. Český helsinský výbor pokládá zásah za porušení svobody vyznání a je odhodlán důsledně sledovat právo Vladimíra Sášky na spravedlivý proces ve všech jeho etapách a je připraven seznámit s vývojem kauzy světovou veřejnost.

2. Právo duchovního na politické přesvědčení

Stát je povinen chránit svobodu vyznání a smýšlení jednotlivců i vůči náboženským organizacím. Tomu se věnuje § 5 Zákona o církvích (č. 3/2002 Sb.), který však postrádá v právním řádu možnost realizace.

Český helsinský výbor věnuje pozornost jednání Církve československé husitské vůči jejímu duchovnímu Rostislavovi Kotrčovi a roli státu v tomto případě. Tento farář v Chlumci nad Cidlinou neúspěšně kandidoval v komunálních volbách 10. a 11. října 2014 ve své obci za Komunistickou stranu Čech a Moravy. Představitelé církve poukazovali na komunistickou politiku vůči církvím v období 1948 – 1989. Helsinský výbor po svém vzniku r. 1988 rovněž kritizoval politiku režimu založeného na nelegitimní vládě jedné strany.

Nutno však konstatovat, že současná Komunistická strana Čech a Moravy se od jednání vedení dřívější KSČ distancovala a že je legálním politickým subjektem. Oprávněnou politickou kritiku této strany nemohou nahradit administrativní kroky.

Činnost duchovního je podle usnesení Ústavního soudu č. 136/2000 Sb. vykonávána ve zvláštním služebním poměru a obecné soudy nemohou rozhodovat o věcech služebního poměru duchovních k církvi, protože by tím došlo k nepřijatelnému zásahu do vnitřní autonomie církve a do její samostatné a nezávislé rozhodovací pravomoci. Vztah duchovního k církvi je obdobný vztahu zaměstnavatele a zaměstnance. Rozhodování o služebním poměru se však neděje podle pracovněprávních předpisů, ale podle vnitřních předpisů schválených k tomu příslušnými orgány církve.

Kauza Rostislava Kotrče pokračovala v roce 2015 do vydání této zprávy a ČHV bude jejímu dalšímu vývoji v tomto roce věnovat pozornost. Podle situace požádá vedení církve o stanovisko k oficiálně církví stanoveným důvodům ukončení služebního poměru podle jejích vnitřních předpisů, došlo-li prokazatelně k závažným pochybením v duchovenské službě a může-li být z hlediska církevních předpisů např. kandidatura za legální politickou stranu být překážkou pokračování služebního poměru k církvi. ČHV bude nadále sledovat v kontaktu s církví, pokud to bude možné, souvislost bydlení jmenovaného s jeho duchovenskou službou.

Bude nutno rovněž zvážit možnou roli státu v kompenzaci újmy způsobené tím, že práva duchovního jsou podle vnitřních předpisů církve omezena ve srovnání s právy zaměstnance podle platných zákonů, zejména Zákoníku práce (č. 262/2006 Sb.), např. právo na odstupné při ukončení pracovního, resp. služebního poměru.

AKTUÁLNÍ PŘÍPADY PORUŠENÍ LIDSKÝCH PRÁV

1. Ochrana práv dětí na péči a výchovu v rodině

Český helsinský výbor hájí práva dětí na péči a výchovu v jejich rodině. Uznává výjimečné případy, kdy je nutno hájit právo dítěte proti rodičům, kteří dítě zanedbávají, zneužívají či týrají. Takové případy směřující k odebrání dětí rodičům a jejich předání do náhradní rodiny nebo do ústavu je nutno pečlivě sledovat.

ČHV se vyslovil k případu odebrání dětí manželům Michalákovým norským úřadem Bernevernet. Ve zprávě z 23. 1. 2015 se vyslovil takto: „Dítě nesmí být majetkem státu, ani objektem obchodu a zisku. Jedině ve výjimečných a v transparentních případech, potvrzených nezávislými odborníky a hlavně soudem, může být dítě odebráno z původní rodiny.“ ČHV kritizuje z hlediska práv dětí činnost Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí a rovněž vyslovil přání, aby Výbor OSN pro práva dítěte posoudil, zda Norsko při odebrání dětí a při realizaci náhradní rodinné péče neporušuje Úmluvu o právech dítěte.

<http://www.helcom.cz/cs/tiskova-zprava-stanovisko-ceskeho-helsinskeho-vyboru-k-pripadu-odebrani-deti-michalakovych/>

<http://www.helcom.cz/cs/tana-fischerova-v-ct-cesky-helsinsky-vybor-se-obrati-na-vybor-osn-pro-prava-ditete-aby-posoudil-zda-norsko-pri-odebirani-deti-a-pri-realizaci-nahradni-rodinne-pece-neporusuje-umluvu-o-pravech-ditet/>

Na 26. 3. 2015 nařídil soud odebrání dvou nezletilých dětí ve věku 7 a 12 let a jejich umístění do diagnostického ústavu v Hradci Králové. Uvedeným důvodem rozhodnutí jsou dlouhodobé spory rodičů o styk s dětmi a odmítání dětí být u matky ve výchově. Zástupkyně ČHV ve svém vyjádření z téhož dne poukazuje na to, že podle dostupných informací obě děti shodně tvrdí, že chtějí být u otce, kterého podle jejich vyjádření mají rády a jsou s ním šťastné. S oběma dětmi mluvila ředitelka ČHV Mgr. Lucie Rybová. Obě děti nesou náhlé a zásadní rozhodnutí soudu velice těžce. Podle ČHV je rozhodnutí soudu v rozporu s právem dětí na rodinný život, s právem být v řízení slyšen a s právem na spravedlivý proces.

<http://www.helcom.cz/cs/tiskova-zprava-zastupkyne-ceskeho-helsinskeho-vyboru-protestuji-proti-soudne-narizenemu-odebrani-dvou-nezletilych-deti-od-otce-a-proti-jejich-umisteni-do-diagnostickeho-ustavu/>

2. Práva vězňů

Český helsinský výbor dlouhodobě sleduje dodržování práv vězňů. Soud uložením trestu odnětí svobody neodebírá potrestaným všechny občanské svobody a lidská práva. Jejich omezení musí být adekvátní deklarovanému účelu trestu a musí přesně respektovat právní normy. Tím méně může být omezována svoboda osob ve vazbě.

ČHV ve vyjádření ředitelky Mgr. L. Rybové z 28. 1. 2015 na rozhlasové stanici Českého rozhlasu Radiožurnál konstatuje, že teplá sprcha nejvýš dvakrát týdně, skromné porce jídla a nedostatek odborného personálu, který pracuje s vězni na změně postoje – taková je současná situace po úsporných opatřeních minulých vlád v českých věznicích. Kritizují to Český helsinský výbor a rovněž Výbor proti mučení při Radě Evropy. Situací ve vězeňství se zabývala i Rada vlády pro lidská práva již v červnu 2014 a předložila vládě návrh opatření na změny formou podnětu, na jehož znění se aktivně podílel i ČHV.

ČHV bude sledovat, nakolik vláda zajistila nápravu ohledně situace vězňů a jak jsou případná opatření dlouhodobě uplatňována.

<http://www.helcom.cz/cs/cesky-helsinsky-vybor-chce-prosadi-mimo-jine-kvalitnejsi-jidlo-a-lepsi-hygienu-pro-vezne/>

Do problematiky situace ve vězeňství patří i téma, jímž se Český helsinský výbor zabývá dlouhodobě, a to problematika zajištění práv dětí s rodičem ve výkonu trestu. Kromě zajištění osobního kontaktu dětí umístěných v náhradní rodinné péči s rodičem ve výkonu trestu, usiluje Český helsinský výbor i o vytvoření důstojných podmínek pro návštěvy dětí (ale i příbuzných či dalších osob) ve věznicích, a to mimo jiné zřizováním návštěvních místností vstřícných k dětem (tzn. vybavených hračkami

a působícími příjemně). Dne 2. 9. 2015 se Český helsinský výbor proto zapojil do osvětové kampaně na podporu práv dětí, které mají rodiče ve výkonu trestu, s názvem *Nebyl to můj zločin*.

3. Právo na ochranu před projevy nenávisti

V poslední době ČHV se značným znepokojením sleduje, jak státní orgány těžce zanedbávají ochranu etnických, rasových, kulturních, náboženských a sexuálních menšin před projevy nenávisti. Novou menšinou, která se stává ve zvýšené míře cílem všemožných útoků, jsou přistěhovalci. Diktátorské režimy, občanské války a nepříznivé přírodní a ekonomické podmínky vyhnaly především ze zemí Blízkého východu, z Afriky a z dalších postižených regionů mohutnou vlnu lidí, kteří hledají bezpečí, ochranu a možnost svobodného uplatnění v zemích Evropské unie. České úřady vytvářejí pro ně nepříznivé podmínky. Nebrání verbálním útokům na migranty, i když Trestní zákoník umožňuje tyto zločiny z nenávisti stíhat. Zákroky státu proti pachatelům ve sledovaném období byly zcela nedostačující.

Dne 16. 6. 2015 vystoupila předsedkyně ČHV Táňa Fischerová na semináři *Lidská práva a násilí z nenávisti v ČR – občanská společnost a politika*. Poukázala mimo jiné na to, že ministerstvo vnitra svými tvrzeními o možnostech přijímání uprchlíků spíše podněcuje xenofobii. Některá média opakovaně podporovala nedůvěru k menšinám publikováním neověřených či dokonce smyšlených informací. Stát by měl na to reagovat informačními kampaněmi o menšinách a jejich právech.

Táňa Fischerová rovněž poukázala na to, že romské děti s diagnózou „lehká mentální porucha“ nejsou dostatečně integrovány do školského systému. Nedávné kroky směřují k nápravě a ČV bude nadále sledovat možné budoucí nepřiznané rasistické jednání úřadů v tomto směru.

http://www.helcom.cz/dokumenty/chv/seminare/seminar_rasismus_PSP_2015_06_15.pdf

Nedostatečnou státní ochranu menšin kritizují i mezinárodní iniciativy zaměřené na dodržování základních lidských práv. ČHV se publikací (15. 10. 2015) stanoviska Evropské komise proti rasismu a nesnášenlivosti při Radě Evropy připojil k této kritice a vyzývá vládu a zákonodárce k nápravě situace. Přes jisté zlepšení od minulé zprávy (z r. 2009) setrvávají tyto problémy:

- veřejný ochránce práv nemá nezbytné pravomoci a odpovědnost, jež by umožňovaly účinné potírání rasové diskriminace;
- nejběžnějším cílem projevů nenávisti jsou Romové a imigranti; muslimové se v poslední době stávají obětí radikálního antiislamismu s tendencí k násilí;
- extremistické skupiny a weby jako White-Media hanobí a za pomoci hackerů napadají organizace obhajující lidské práva a vybízejí k boji proti údajnému neomarxizmu, multikulturalismu a anti-rasismu.

Navzdory nenovějším útokům, dokonce na předsedu vlády, jimž se bude věnovat příští zpráva ČHV, se nic viditelného, co by obhájilo principy právního státu, neděje.

<http://www.helcom.cz/cs/tiskova-zprava-evropska-komise-proti-rasismu-a-nesnasenlivosti-pri-rade-evropy-ecri-vydala-doporuceni-ke-zlepseni-ochrany-lidskych-prav-v-cr-vcetne-oblasti-rasismu/>

Český helsinský výbor vydal stanovisko k nedostatečným zásahům státu a k nehumánnímu chování úřadů vůči uprchlíkům 27. 9. 2015. Upozorňuje mimo jiné na to, že uprchlíkům byly protiprávně odebírány peníze a mobilní telefony a že personál detenčních ústavů se k nim choval ponižujícím způsobem. V jednotlivých případech se soudy vyslovily o nelegálnosti takových omezení svobody osob, které nejsou obviněny z žádného trestného činu.

ČHV shledal jako nepřípustné, že úřady tolerují extremistické projevy vyhrožující mimo jiné trestem smrti aktivistům, kteří se zastávají lidí v nouzi, např. šibenice na demonstracích. Strana Národní demokracie – Ne Bruselu požaduje pozastavení činnosti lidskoprávních organizací a vyšetřování veřejně činných osob pro vlastizradu, aniž by takové vyhrožování občanským aktivistům ve sledovaném období vyvolalo

odezvu orgánů činných v trestním řízení. Jednání českých úřadů ve sledovaném období (2014, 2015) poškozovalo dobré jméno republiky, bylo nehumánní a v rozporu s ústavními principy. Český helsinský výbor bude sledovat, zda novější zásahy budou účinné a příští zprávě se k tématu vrátí.

<http://www.helcom.cz/cs/tiskova-zprava- stanovisko-ceskeho-helsinskeho-vyboru-k-situaci-uprchliku>

4. Sociální práva

Zanedbanou oblastí, již bude muset ČHV věnovat více pozornosti v dalších letech, jsou práva sociální, jimž se věnuje mimo jiné Hlava čtvrtá Listiny základních práv a svobod. Český helsinský výbor dne 3. 9. 2015 zveřejnil, že spolu s dalšími sedmi občanskými iniciativami poslal otevřený dopis vládě ČR ohledně sociálního bydlení.

V dopisu se mimo jiné připomínají odhady počtu lidí bez domova, žijících v nějaké formě nouzového bydlení, což podle sčítání lidu z r. 2011 bylo se pak podle sčítání v rámci sčítání lidí, domů a bytů v roce 2011 bylo kolem 11 tisíc osob. Do toho však nejsou zahrnuti lidé postižení tzv. skrytým bezdomovectvím, kteří například dlouhodobě „nouzově“ bydlí u svých známých či rodiny, takže výsledná čísla lidí bez domova mohou být několikanásobně vyšší.

Lidé ohrožení domácím násilím (muži, ženy i děti) jsou další významnou skupinou, pro niž by systém dostupného a sociálního bydlení, zejména krátkodobého, představoval až životně důležité opatření. Přejícné sociální bydlení by situaci právě těchto ohrožených lidí výrazně ulehčilo.

Do problémů s vyššími náklady na bydlení se dostávají i lidé v předdůchodovém věku, kteří přišli o práci a vzhledem k přetrvávajícímu znevýhodnění na základě věku si těžko hledají nové zaměstnání. Ti se často dostávají do problémů s úhradou nájmu a dalších nákladů na bydlení a mohou se dostat do svízelné životní situace.

Český helsinský výbor očekává od vlády, že se tímto problémem bude intenzívně zabývat.

<http://www.helcom.cz/cs/cesky-helsinsky-vybor-se-pripojil-k-otevrenemu-dopisu-vlade-cr-ohledne-socialniho-bydleni/>

5. Porušování práv pacientů

Ještě r. 2015 byl nedořešen nárok žen, u kterých bylo zejména za minulého režimu zneužito jejich nedostatečné orientace v problému, a klamem byl vynucen jejich souhlas se sterilizací. Přijetí zákona, který sliboval řešení formou finanční kompenzace poškozených, bylo vládou zamítnuto s tím, že se mají nedobrovolně sterilizované osoby domáhat svých práv jednotlivě u soudu samy, a to i přesto, že v naprosté většině případů uplynula tříletá promlčecí lhůta. ČHV dne 18. 4. 2015 požaduje dořešení této tragické situace.

Dne 9. 2. 2015 v pořadu České televize *Pro a proti* hovořila ředitelka Českého helsinského výboru Lucie Rybová se sexuologem Petrem Weissem o chirurgických kastracích, které se v Česku, jako z posledních zemí v Evropě ještě uplatňují. Přitom bylo prokázáno, že chirurgická kastrace není účinnější než jiné humánní metody, jako je chemická kastrace nebo psychoterapie. Pacienti po ní recidivují, a navíc jde o metodu nevratnou, nehumánní, neetickou, což zastává i mezinárodní asociace odborníků na sexuologickou léčbu. Chirurgická kastrace sice snižuje recidivu, avšak existují alternativní metody stejně účinné, které nemají závažné vedlejší účinky na zdraví pacienta, jako je řídnutí kostí, psychické obtíže a zvýšená sebevražednost.

Ředitelka ČHV Mgr. Lucie Rybová vystoupila dne 18. června 2015 v diskusním pořadu České televize "Máte slovo", kde upozornila, že osoby s duševní poruchou jsou obětmi nefungujícího systému péče o duševní zdraví. Bez aktivní podpory okolí má člověk s duševní nemocí jen malou šanci problémy zvládnout sám. Navrhované vytvoření registru potenciálně nebezpečných duševně nemocných lidí je řešení pouze formálním a nemůže předejít tragédiím, kdy osoba s duševní poruchou v atace na někoho zaútočí.

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10175540660-mate-slovo/>

Český helsinský výbor upozornil na potřebu zajištění (finanční) dostupnosti léčby konopím všem pacientům, pro které je konopí jediným prostředkem pro zmírnění projevů jejich nemoci. Proto Český helsinský výbor podpořil konání konference na téma „Léčebné konopí a kanabinoidy: politika, věda a léčebná praxe“, která se koná ve dnech 4. - 7. března 2015 v Praze v hotelu Marriott.

6. Jednotlivé další kauzy

Dne 1. 9. 2015 se ČHV vyzval politiky k principiálnímu jednání, které i po uplynutí sledovaného období chybí a bude nanejvýš žádoucí nadále poukazovat na chyby politiků a požadovat nápravu. Politici nemají přehlížet porušování základních práv a svobod a represivní praktiky autoritářských režimů. Občanské svobody a lidská práva jsou nedělitelná. Porušování práv v autoritativních režimech poškozuje i nás. ČHV vyzval politiky, aby dodržování lidských práv učinil tématem jednání s jejich představiteli.

Jako zvolení představitelé demokratické země mají politici šířit hodnoty, které definuje Všeobecná deklarace lidských práv, které máme v ústavním pořádku České Republiky: základní svobody, lidská práva, solidaritu. Diktátoři a autokrati se aktivně snaží rozkolísat víru v demokratickou správu věcí veřejných i v našich zemích propagandou, korupcí, podporou politických extrémů. Chceme-li demokracii udržet v naší části světa, jde o velmi strategický přístup, za který politici nesou odpovědnost.

www.nediktatorum.cz.

Členka předsednictva Českého helsinského výboru Selma Muhič a bývalý velvyslanec v zemích Asie a Afriky a poslanec Milan Šarapatka diskutovali v pořadu České televize *Pro a proti* na téma *Mají mít cizinci právo u nás volit?* ČHV zveřejnil shrnutí svého stanoviska 28. 4. 2015. Ochránkyně práv Anna Šabatová se na mezinárodní konferenci o participaci migrantů vyslovila pro právo cizinců volit, a zopakovala tak názor ministra pro lidská práva Jiřího Dienstbiera. Ministerstvo vnitra v tom vidí spíše bezpečnostní riziko.

ČHV souhlasí s ochránkyní práv: právo cizinců volit v komunálních volbách podpoří jejich integraci do české společnosti. Občanství není jen nějaká formalita, ale i skutečnost společného života. Pokud je tam nějaká spoluzodpovědnost, společný život, zájem na tom, aby se komunita vyvíjela a prosperovala, tak by bylo dobré, aby se cizinci na úrovni komunálních voleb více zapojili.

Celá řada zemí Evropské unie volební právo v komunálních volbách imigrantům přiznávají buď v celém, nebo omezeném rozsahu.

http://www.rozhlas.cz/plus/proaproti/_zprava/sarapatka-pravo-volit-sebou-nese-i-povinnosti-ktere-ale-cizinci-nemaji-1483279

Zvláštní zmocněnec OSN pro obhájce lidských práv Michal Forst připravil rezoluci k postavení obhájců lidských práv ve společnosti. Je nutno posílit jejich ochranu a podporu ze strany států. Státy (např. Čína, Írán a některé africké státy) dostatečně neplní své závazky v této oblasti. Český helsinský výbor se připojil k výzvě téměř stovky organizací hájících lidská práva, směrem ke státům, které mají hlasovat o rezoluci.

<http://www.helcom.cz/cs/osn-rozhoduje-o-rezoluci-tykajici-nutnosti-posileni-ochrany-obhajcu-lidskych-prav-ve-svete/>